

ArticleHistory:

Received
06/08/2023
Accept
14/09/2023
**Available
online**
15/09/2023

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3426>

EVALUATION ON THE CONCEPT OF MIGRATION AND THE TURKISH-GREEK EXCHANGE TREATY (1923)

GÖÇ KAVRAMI VE TÜRK-YUNAN MÜBADELE ANTLAŞMASI (1923) ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

Oğulcan Saraçlar²
Muhammet Erat³

Abstract

Migration is a complex and multifaceted phenomenon that involves individuals breaking away from their homes and settling in new places. While migration can have positive economic and social effects, it also has challenges. One of the most important challenges of migration is the integration of newcomers in the countries they migrated to. Integration of different cultures has always been painful. Language barriers, cultural differences and discrimination make it difficult for immigrants to adapt to their new environment. However, integration can be facilitated when the right policies and support systems are implemented. It can lead to positive economic consequences for both immigrants and host countries. In history, there have been states whose economies have grown thanks to immigration. The 1923 Population Exchange between Greece and Turkey was the first major immigration population exchange in the 20th century, or the decision to force an excessively narrowed over-migration. It is an agreement promoted and supervised by the international community as a member of the Treaty of Lausanne. The two societies for forced asylum included nearly two million people who, despite having lived together throughout their upbringing, would be legally naturalized from their homeland. On January 30, 1923, the document on the Greek and Turkish Population Exchange was signed between the governments of Greece and Turkey in Lausanne, Switzerland. The exchange also illustrates the Turkish government's view of its citizens of Greek Orthodox origin and the Muslim Turks of Greece among its Greek citizens.

Keywords: Migration, Integration, Turkish, Greek, Population

¹ Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bölgesel Araştırmalar Anabilim Dalı (Balkan Araştırmaları)nda Prof. Dr. Muhammet ERAT danışmanlığında hazırlanan "Amerikan Medyasında Türk-Yunan İlişkileri 1923-1938" başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bölgesel Araştırmalar Anabilim dalı, Balkan Araştırmaları Bölümü, ogulcansaraclar@gmail.com
ORCID: 0009-0000-9951-800X

³ Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, muherat@comu.edu.tr ORCID: 0000 0002 0705 1447

Özet

Göç, bireylerin evlerinden ayrılarak yeni yerlere yerleşmelerini içeren karmaşık ve çok yönlü bir olgudur. Göçün olumlu ekonomik ve sosyal etkileri olabilirken, aynı zamanda zorlukları da vardır. Göç olgusunun en önemli zorluklarından biri, göç edenlerin gittikleri ülkelere entegrasyonudur. Zira farklı sosyokültürel çevrelerden gelenlerin entegrasyonu her zaman sancılı olmuştur. Dil engelleri, kültürel farklılıklar ve ayrımcılık, göçmenlerin yeni çevrelerine uyum sağlamalarını zorlaştırmıştır. Ancak doğru politikalar ve destek sistemleri uygulandığında entegrasyon kolaylaştırılabilir. Hem göçmenler hem de ev sahibi ülkeler için olumlu ekonomik sonuçlara yol açabilir. Tarihte göçler sayesinde ekonomileri büyüyen devletler olmuştur. Yunanistan ile Türkiye arasındaki 1923 Nüfus Mübadelesi, 20. yüzyıldaki ilk büyük göç nüfus mübadelesi -ki ulusal nedenlerle zorunlu sayıldı- veya aşırı derecede daraltılmış bir aşırı göçü zorlama kararıydı. Lozan Antlaşması'nın bir üyesi olarak uluslararası toplum tarafından desteklenen ve denetlenen bir antlaşmadır. 30 Ocak 1923'te Yunanistan ve Türkiye hükümetleri arasında İsviçre'nin Lozan kentinde Yunan ve Türk Nüfus Mübadelesi Belgesi imzalandı. Mübadele, Türk hükümetinin Rum Ortodoks kökenli olan vatandaşlarına ve Yunanistan'ın Yunan vatandaşları arasındaki Müslüman Türklere olan bakışını da göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Entegrasyon, Türk, Yunan, Nüfus

GİRİŞ

Göç, bireylerin kendilerini evlerinden koparıp yeni yerlere yerleşmelerini içeren karmaşık ve çok yönlü bir olgudur. Göçün olumlu ekonomik ve sosyal etkileri olabilirken, zorlukları da vardır. Göçün en önemli zorluklarından biri, yeni gelenlerin göç ettikleri ülkelerdeki entegrasyonudur. Farklı kültürlerin entegrasyonları her zaman sancılı olmuştur. Dil engelleri, kültürel farklılıklar ve ayrımcılık, göçmenlerin yeni çevrelerine uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, doğru politikalar ve destek sistemleri uygulandığında entegrasyon kolaylaştırılabilir. Hem göçmenler hem de ev sahibi ülkeler için olumlu ekonomik sonuçlara yol açabilir. Tarihte göç sayesinde ekonomileri büyüyen devletler olmuştur. Bu durumu avantaja çevirmek jeopolitik konum ve devlet politikalarıyla ilgilidir. Yerinden edilmiş kişiler genellikle sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere sınırlı erişim de dâhil olmak üzere çok sayıda zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Göçmenlerin özel ihtiyaçlarını ele alan ve sağlık hizmetlerine eşit erişimi sağlayan kapsamlı sağlık politikaları geliştirmek çok önemlidir. Ev sahibi ülkelerdeki sağlık sistemleri üzerindeki baskı hem göçmenlerin hem de yerel halkın refahını etkileyebilir. Göçmenler ve mülteciler, risk faktörlerine maruz kalma ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişim gibi sebepler nedeniyle sağlık sorunlarına karşı daha savunmasızdırlar. Göçün hem olumlu hem de olumsuz ekonomik etkileri olabilir. Göçmenler, becerileri ve emekleri ile ev sahibi ülkelerin ekonomisine katkıda bulunabilirken, yüksek vasıflı bireylerin kendi ülkelerini terk etmesi gibi beyin göçü gibi zorluklar da olabilir. Göçten yararlanma ile olumsuz sonuçları hafifletme arasında bir denge kurmak önemlidir. Bu, beceri geliştirmeyi, iş yaratmayı ve adil işgücü uygulamalarını teşvik eden politikalar yoluyla başarılabilir. Bu olayların bireyler, haneler ve tüm topluluklar üzerinde uzun süreli etkileri olabilir. Yaşanan travmalar nesilden nesile aktarılarak ileride daha büyük sorunlara da yol açabilir. Göç, küresel bir çözüm gerektiren küresel bir sorundur. Göç, olumlu ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurabilirken, göçmenlerin karşılaştığı zorlukları kabul etmek ve ele almak önemlidir. Kapsayıcı politikalar uygulayarak, entegrasyon ve destek sistemlerine yatırım yaparak ve göçün temel nedenlerini ele alarak herkes için daha adil ve sürdürülebilir bir gelecek yaratabiliriz. (Human Rights Watch: 1996)

Türk ve Yunan toplumları da geçen yüzyılın başlarında büyük bir zorunlu göç olayı ile karşılaştı. Bu bağlamda Türk-Yunan Mübadelesi, 20. yüzyılın başlarında Türkiye ile Yunanistan arasındaki zorunlu nüfus değişimini içeren çok önemli bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olay, dünyadaki ilk planlı nüfus değişimi olarak bilinmektedir. Bu nedenle tüm dünya kamuoyu tarafından detaylı bir şekilde takip edilmiştir. Yunanistan ile Türkiye arasındaki nüfus mübadelesi, 30 Ocak 1923'te İsviçre'nin Lozan kentinde

Yunanistan ve Türkiye hükümetleri arasında imzalanan "Yunan ve Türk Nüfus Mübadelesine Dair Sözleşme" sonucunda 1923 yılında meydana gelmiştir. (Doumanis: 2022).

“Mübadele döneminin Türk-Yunan ilişkilerini tasvir eden bir karikatür”

Mübadele, mezhep çatışmalarından uzak, etnik açıdan homojen uluslar yaratmayı amaçlıyordu, ancak gerçekte 1,6 milyondan fazla insanı evlerinden göç etmek için zorlandı ve daha önce hiç ziyaret etmedikleri topraklara yerleştirildiler. Göç etmek her insan için oldukça zor bir süreç olmuştur. Özellikle kendi kültüründen ve dilinden kopmak, yaşadığı toplumdaki ayrılmak travmatik sonuçlar doğurmaktadır. Çeşitli sebeplerle yüzyıllar boyunca insanlar farklı bölgelere gitmek zorunda kalmışlardır. Bunun en önemli sebeplerinin başında politik ve ekonomik sebepler gelmektedir. Anadolu ve Balkan coğrafyası çeşitli göçlere şahit olmuştur. Bu bölgede geçmişten günümüze kadar birçok sebep doğrultusunda önemli göçler yaşanmıştır. İnsanlar özellikle göç ettirdikleri yerlere geri dönememekte ve kendilerine yeni bir hayat kurmaktadırlar. Göç eden insanlar çoğu zaman gittikleri bölgelere ayak uyduramazlar. Bununla birlikte göç ettikleri bölgelerde kendilerini dışlanmış ve yabancı hissederler. Ayrıca göç ettikleri yerlerde yaşayan insanlar ise onları hayatları boyunca bir yabancı gibi görmekteyler. Bu sosyolojik ve psikolojik açıdan büyük yıkımlara sebep olur ve farklı jenerasyonlarda etkisi görülür. Türk-Yunan mübadelesi her iki toplum için de büyük sorunlara yol açmıştır. Aslında bu iki toplum yüzyıllar boyunca barışçıl bir şekilde yaşamıştır. Ancak savaşlar ve siyasi sonuçlar itibarıyla gerginliklerden etkilenmişlerdir. Bunun en büyük göstergesi adetler, örf ve geleneklerin bir arada yaşanmasıdır. Aileler birbirlerine karışmış ve her iki toplumdaki bireyler evlenerek ortak aile kurmuşlardır. Bunun neticesinde aynı aileden bireyleri birbirinden ayırmak oldukça üzüntü verici ve travmatik bir durum olmuştur. Bu durum iki devlet tarafından anlaşılabilir bir biçimde yaptırılmıştır. Her ne kadar iki devlet başkanı barışçıl bir şekilde anlaşarak bu süreci idare etmeye çalışsa da bir sonraki nesillere kadar aktarılacak üzücü süreçler meydana gelmiştir. Toplum hafızası olarak nesilden nesle aktarılmıştır. Bu dönemde çeşitli edebi eserler, müzikler, şiirler yazılmıştır. Ayrılığın ve göçün hüznü nesilden nesle aktararak günümüze kadar gelmiştir. Başta Ege bölgesi olmak üzere, Akdeniz ve İç Anadolu bölgesinde hemen hemen her köyden birileri mutlaka mübadele sürecine tanık olmuştur. Aynı zamanda Yunanistan’da da adalar başta olmak üzere Selanik ve Atina gibi büyük şehirlerde yaşayan birçok Anadolu kökenli aile vardır. Kuşaktan kuşağa memleket ve anayurt özlemi devam etmektedir. İki toplumu ayıran en önemli etken din anlayışı ve dil anlayışı olmuştur. Diğer tüm gelenekler birbirine o kadar çok benzemektedir ki birbirinden ayrılmaz bir parça haline dönüşmüştür. (İnanç: 2023).

Nüfus mübadelesi, hiçbir zaman onaylanmayan 1920 Sevr Antlaşması'nı revize etmek için Kasım 1922'de müzakereler başladığında tartışılan ilk konular arasında olmuştur. Fridtjof Nansen, Türkiye'deki "Yunanlar (Rumlar)"ı Yunanistan'daki "Türkler" ile değiştirmenin her iki ülkeye de fayda sağlayacağına inanıyordu. Nansen, "Yunan ırkından" pek çok kişinin (Nansen'in sınıflandırmasına göre) evlerini çoktan terk edip Yunanistan'da mülteci haline geldiğini, oysa Türkiye'de kalan diğerlerinin "muhtemelen ikametgâhlarını Yunan topraklarına taşımak isteyeceklerini" yazdı. Aynı zamanda, "Yunan topraklarında ikamet eden Türk ırkından pek çok kişi, büyük olasılıkla ikametgâhlarını Türk topraklarına taşımak isteyecektir." Bu tür kitlesel nüfus hareketlerinin dikkatli bir düzenlemeye ihtiyacı vardı ve bu hareketler olmadan "ciddi ekonomik ve idari zorluklara" yol açacaklardı, şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Nansen'in "ırkları" inanç geleneği tarafından tanımlanmıştı: Müslümanlar bundan böyle "Türk", Rum Ortodoks Hıristiyanlar ise "Yunan" olmuştu. Ataları Yunanistan'ın yeni sınırları içinde ikamet eden, ticaret yapan ve ibadet eden Yunanca konuşan Müslümanlar Türk olarak kabul edildi; yarım milyondan daha az (Bunlar genellikle Girit Müslümanları ile Makedonya bölgesinin batısında yaşayan Valahades diye anılan Müslümanlar) "Türk", dilini bile konuşamadıkları "kendi" uluslarına, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne yerleştirildi. Aynı zamanda, ataları artık Türkiye Cumhuriyetinde yaşamlarına devam ederken Roma İmparatorluğu öncesine dayanan onbinlerle ifade edilebilen Türkçe konuşan Rum Ortodoks Hıristiyan, şimdi zorla Yunanistan'a yerleştirildi. Aileler kökünden sökülürken, mahalleler yok edildi ve ticaret ağları ortadan kaldırılırken din irksal bir kimlik haline gelmiştir.

Yunanistan Cumhurbaşkanı Eleftherios Venizelos ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk mübadelenin önemi üzerinde anlaştılar. Balkan savaşları ve Yunan işgali sırasında büyük kayıplara uğrayan Türk tarafı ve İstanbul'da kurulacak genişlemeci bir Büyük Yunanistan fikrini destekleyen Venizelos'un takipçileri bu antlaşmaya sadık kalmak istiyorlardı. Yunan liderler, Müslümanları sürgün ederek elde edilebilecek kaynaklara umutsuzca ihtiyaç duyuyorlardı; mültecileri yerleştirmek için Müslüman evlerini ve mülklerini kullanmışlardır. Dahası, her iki tarafta "modern" Avrupa modeline göre etno-dini açıdan homojenleştirilmiş ulus-devletler yaratmak üzerine çalışmalar yapıyorlardı. (Aksoy: 2015)

Milletler Cemiyeti, mübadele edecek kişilerin kimliklerinin apaçık olacağını varsaysa da, insanları "Türk" ve "Yunan" olarak ayırmak oldukça zor oldu. Çünkü her iki toplumda yüzyılların getirdiği birliktelikle birlikte iç içe girmiş adeta birbirinin parçası olmuştu. Türkiye'nin Karma Komisyon temsilcisi, Arapça konuşanların da Rum Ortodoks inancına bağlı olduğuna ve Rusça ve Sırpça konuşan Osmanlıların da inançları tek kriter olduğu için mübadele için uygun olacağına dikkat çekmiştir. Yunan delegasyonu, mübadele edilecek kişilerin hem Rum hem de Ortodoks olması gerektiğinde ısrar etmiştir. Ancak Türkler için "Yunan Katolikleri" de irredantizme yatkındı ve onlar da mübadele için uygun olmasına rağmen, Arapça konuşan ve diğer Ortodoks Hristiyanlar bu kadar uygun değildi.

Her ne kadar Yunanlıları (Rumları) tanımlamak zor olsa da "Türkleri" tanımlamanın da zor olduğu ortaya çıkmıştı. Arnavut hükümeti, Milletler Cemiyeti'ne, Arnavut Müslümanların yanlış bir şekilde Türk olarak tanımlandığından ve mallarından feragat edip Türkiye'ye gitmek zorunda bırakıldığından şikâyet etmiştir. (Arnavut kökenli Çamerya Müslümanları, mübadeleye tabi olmamış, Yunanistan'ın batısında yaşamaya devam etmişlerdir). Buna cevaben, Arnavutluk-Yunanistan sınır bölgelerinde yaşayan insanların kimliklerini belirlemek için uluslararası komiserler gönderilmişti.

12 Haziran 1924'te Karma Komisyon, kimlerin zorunlu göçe tabi tutulacağını belirlemek için talimat vermişti. En önemli kriter menşe yeri olacaktı: Söz konusu kişi Türkiye kökenli ise, bu bilgi "ilgili kişinin bölgeye dahil edilmesine karar verilmesi için yeterli olacaktır." Dil, "temel bir faktör" olarak düşünülmeli ve "ulusal bilinç, açıkça ortaya konduğunda, en yüksek öneme sahip bir faktör olmalıdır." Diğer tüm faktörler "yalnızca göreceli öneme sahiptir" ve köken, dil ve ulusal bilinç gibi "ana faktörlere ikincil" olarak düşünülmüştür. (Shields, 2013)

Nitekim ihtilaflı bölgelere seyahat eden heyet, bu kriterlerin Türkleri Türk olmayanlardan ayırmak için bir kategorileştirme oluşturmadığını gördü. Dil çok önemli değildi: "Heyetin Makedonya'daki gözlemlerine göre, diğer halklarla iç içe olan bir mahallenin sakinleri, bu halklarla ilişkilerini kolaylaştırmak için birden fazla dil öğrenmek ve kullanmak zorunda kalıyorlardı. Öyle ki, anadil kavramı çoğu zaman ortadan kalkmıştır. "Alışkanlıklar ve gelenekler" de insanların mensubiyetini belirlemede şüpheli bir değere sahip olmuştur: Dini ritüeller Türkiye ve Arnavutluk'ta yaşayan Müslümanlar tarafından, yerel gelenekler ise Müslümanlar ve Hristiyanlar tarafından paylaşıyordu. İlgili delegasyon, mübadeleden muaf tutulacak kişilerin statüsüne karar verecek bir organın çok yakında oluşturulmasını ve Yunanistan'da kalmalarına izin verilen "Arnavut" Müslümanlara devredilemez haklar vermelerini tavsiye etti. Dikkate alınması gereken "ana faktörlerden biri" olmasına rağmen, ulusal bilinç "söz konusu ülkelerin tarihi açısından çok doğru bir şekilde tesis edilemiyordu."

Türk ve Yunan tarihçiler, mübadelenin harekete geçirdiği etnikleştirilmiş dini kimliğin yeni bir tür ulusal dayanışmayı pekiştirdiği konusunda hemfikirdirler. Dahası, hem modern Yunanistan'da hem de modern Türkiye'de yaygın olan mağduriyet söylemlerinin, ortak bir düşman ve ulusal bir "tarih" yaratmada kesinlikle zorlayıcı boyutları olduğunu söylemişlerdir. Balkan savaşlarından önceki yıllarda insanlar, ekonomik ilişkiler ağı içinde birlikte çalışıyor, komşu olarak yaşıyor ve birbirlerine bağlı yaşıyorlardı. Özellikle Yunanistan bölgesinde, "geç Osmanlı dönemi Güvezna ve sakinlerinin ticaret yaptığı komşu yerleşim yerlerinin kültürel alanı, değişen kimlik, ilgi ve dayanışma sınırlarıyla hem akışkan hem de çeşitliydi." Bu karmaşık ilişkilerin yerini, "ulusun kolektif kaderini vurgulayan ve bireylerin kişisel deneyimlerini ve anılarını yeni ulusal grubunkilerle yıkan" milliyetçi bir tarih aldı. Yeni Yunanistan'a entegrasyonları güçlendirse ve mülteciler isteyerek yeni Yunan kimliklerini üstlenseler de, geleneklerini ve miraslarını tamamen unutmadılar veya atamadılar; onlarca yıl başkaları tarafından "mülteci" olarak anılmaya ve ayırdıkları yerden "ülkeleri" olarak anılmaya devam ettiler. Bu durum göç eden mübadillerin peşini bırakmadı. Günümüzde bile halen bu söylemleri duymaktadırlar. Psikolojik açıdan kendilerini ne Yunan ne de Türk hissetmektedirler. Bir grup göçmen bunları aşabilmişse de büyük bir çoğunluk halen bu sıkıntıları yaşamaktadır.

Greek deportees in the 1920s.Credit...Ioannis Antoniou/The National Historical Museum, via Proteus NY (Deportees as Pawns in a Zero-Sum Tragedy, 2014)

Yunanistan ile Türkiye arasındaki 1923 Nüfus Mübadelesi, 20. yüzyıldaki ilk büyük ölçekli nüfus mübadelesi veya karşılıklı olarak kararlaştırılan karşılıklı göçe zorlama planı olmuştur. Lozan Antlaşması'nın bir parçası olarak uluslararası toplum tarafından teşvik edilen ve denetlenen bir antlaşmadır. Zorla mülteci haline getirilen iki toplumun ve yüzyıllar boyunca birlikte yaşamış olmalarına rağmen anavatanlarından yasal olarak vatandaşlıktan çıkarılan yaklaşık iki milyon kişiyi içermiştir. 30 Ocak 1923'te İsviçre'nin Lozan kentinde Yunan ve Türk Nüfus Mübadelesine ilişkin belge Yunanistan ve Türkiye hükümetleri arasında imzalandı. Mübadele, Türkiye topraklarında yerleşik Rum Ortodoks dinine mensup Türk vatandaşları ile Yunanistan topraklarında yerleşik Müslüman dinine mensup Yunan vatandaşları arasında gerçekleşmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının ve modern Türkiye'ye dönüşmesinin ardından, özellikle Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Türklerin bir parçası olan 1919-1922 Türk-Yunan Savaşı'nın ardından yaşanan kargaşada farklı bölgelerde yaşayan birçok halk yer değiştirdi. Bunlar başta Türkler, Yunanlılar, Slavlar ve Bulgarları içeriyordu. (Human Rights Watch, 1996)

Bu modelleri takiben, Lozan Antlaşması'nın bir parçası olarak, Anadolu ve Trakya'dan yaklaşık 1,5 milyon Rum (Orta Anadolu'daki Türkçe konuşan Hristiyan nüfus dahil) sınır dışı edildi veya resmi olarak vatandaşlıktan çıkarıldı ve yaklaşık 500.000 neredeyse tüm Türkler (Müslüman olanlar dahil) yurtlarından edildi. Yunancaya dayalı bir lehçe konuşan Giritli Müslümanlar ve Müslüman Çingeneler) Yunanistan'dan gönderildi. İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada Rumları ile Türkler ve Batı Trakya'daki diğer Müslümanlar mübadeleden muaf tutulmuştur. 1927 yılında yapılan resmi nüfus sayımına göre Türkiye'de Yunanca konuşan toplam nüfus 119.822 (adaların sakinleri dâhil Gökçeada ve Bozcaada) idi. Bu nüfus içinde, muaf tutulan Yunanistan vatandaşlarının sayısı 25.666 idi.

SONUÇ

Sürgün edilen nüfus büyük zarar görürken hem Yunanistan Cumhuriyeti hem de Türkiye Cumhuriyeti başta olmak üzere uluslararası toplum, ortaya çıkan sonucu olumlu ve istikrar sağlayıcı olarak gördü. İkinci Dünya Savaşı'na doğru ilerleyen dünyada yaşanan

bu sonuçlar döneme göre normal karşılanıyordu. Ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte etnik ve milliyetçilik devlet politikalarının belirlenmesinde kilit rol oynamaktaydı. Aslında bu durum hem Yunan hem de Türk halkı tarafından olumlu karşılanıyordu. Bu durumdan etkilenen ve yaşadıkları bölgelerden gitmek istemeyen Mübadiller için ise durum farklıydı. Yaşadıkları travmalar ve göçe zorlanmaları onları derinden etkilemişti.

1923 yılı itibarıyla bu göç antlaşmasını yabancı basın da yakından takip etmiş ve başta Amerikan basını olmak üzere dünya basınında geniş yer bulmuştur. Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri bütün bu süreci yakından takip etmiştir. Amerikan delegasyonu Lozan Barış Antlaşması'nın oluşmasına katkıda bulunmuş ve iki ülkenin uyum içerisinde birlikte hareket etmesi gerektiğini öne sürmüştür. Çeşitli sosyo-kültürel neticeleri olan bu göç hareketi, ABD tarafından modern tarihteki en önemli nüfus transferi olarak adlandırılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, N. B. (2015). *Girit'ten Türkiye'ye uzanan gerçek bir hayat hikayesi ve zorlu mübadele yılları*. <https://listelist.com/mubadele-nedir/> adresinden alındı
- Deportees as Pawns in a Zero-Sum Tragedy*. (2014). New york times: <https://www.nytimes.com/2014/03/21/movies/from-both-sides-of-the-aegean-a-documentary-on-expulsions.html> adresinden alındı
- Doumanis, N. (2022, Ocak 30). *Before the nation*. Oxford University Press.
- Doumanis, N. (2013). *Before the Nation: Muslim-Christian coexistence and its destruction in late-ottoman anatolia* (İngilizce). OUP Oxford. s. 99.
- Human Rights Watch. (1996). <https://www.hrw.org/legacy/reports/1999/greece/Greec991-04.htm> adresinden alındı
- Inanc, Y. S. (2023). <https://www.middleeasteye.net/>. <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-greece-population-exchange-painful-yearning-lost-past> adresinden alındı
- Shields, S. (2013). *Critical coverage of the middle east since 1971. Middle East Research and Information Project*.